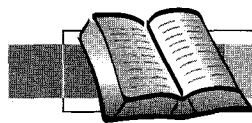

De Saambinder

KERKELIJK WEEKBLAD DER GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Meditatie

De enig betrouwbare Leidsman

“Uw goede Geest geleide mij in een effen land”.

Psalm 143 :10b.

David bidt in Psalm 143 om haastige verlossing van zijn vijanden. Zijn leven is in gevaar, zijn vijanden loeren op hem. Zijn geest is overstelpt, ze bezwijkt van droefenis en ellende. Hij heeft echter het voorrecht, een Toevlucht te hebben in tijden van benauwdheid. Hij breidt zijn handen uit naar God en zijn ziel is gesteld als in Psalm 63:

O HEER' mijn ziel en lichaam hijgen,

En dorsten naar U in een land

Dat dor en mat van droogte brandt;

Waar niemand lavenis kan krijgen.

Hij vraagt de Heere hem de weg bekend te maken, die hij te gaan heeft. Het is hem te doen om de Gode welbehagelijke wandel. Waarom? Omdat God zijn God in Christus geworden was. De vruchten komen in zijn leven openbaar. Daarbij ziet hij echter eigen onbekwaamheid, krachteloosheid en hulpeloosheid. Daarom zegt hij: “Leer mij Uw welbehagen doen”. Daartoe was nodig de enige, goede en betrouwbare Leidsman.

De tekst zegt: “Uw goede Geest geleide mij in een effen land”. Hij spreekt dus eerst van “Uw goede Geest”; daartegenover staat de kwade geest, waardoor wij allen van nature worden geleid. De geest van satan, zonde en wereld. De geest die het kwade liefheeft, koestert, werkt en in het kwade doet leven. De geest der ongehoorzaamheid die werkt in de kinderen der wereld. De geest van

eigengerechtigheid en eigenwillige godsdienst, kortom de geest die niet uit God is.

U zult misschien denken: David werd toch door die Geest geleid? Waarom bidt hij dan om die leiding van Gods goede Geest?

Wel, het was hem niet genoeg door die Geest te zijn levend gemaakt, doch het ging om de gedurige leiding van die Geest. Zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods. David wist, dat hij zonder de leiding van die Geest tot alles in staat was. Als de Geest Zich min of meer terugtrok, kwam de boosheid van zijn natuur weer naar voren. Dat was duidelijk gebleken bij de zonde waarin hij gevallen was, de zonde van hoererij en doodslag. Hij had de Heilige Geest bedroefd, daarom trok die Geest Zich terug in Zijn zoete werkingen.

David heeft geschreeuwd in Psalm 51: “Neem Uw Heilige Geest niet van mij”.

Is er erger voor een kind des Heeren, dan de leiding van die goede Geest te moeten missen? Het spreekt van wantrouwen aan zichzelf, als hij bidt: “Uw goede Geest geleide mij”. Het spreekt van geloofsoefeningen en kinderlijke vreze. Hij is immers die Geest, Die overtuigt, Die doet buigen, Die doet wenen, doet aanvaarden de straffen van de ongerechtigheid, Die ontdekt door de wet, Die doet hongeren en dorsten, Die in alle

waarheid leidt! De Geest, Die Christus ontdekt en toepast, Die bij de hand neemt en op de weg leidt, Die troost in druk, kruis en moeite, Die ondersteunt de zwakke schreden van Gods Kerk! Kortom, die Geest leidt, bewaart en verheerlijkt Christus. David vraagt of die Geest zijn gangen richt, zijn paden bestuurt. Van zichzelf is hij tot hinken en tot zinken ieder ogenblik gereed.

Het is ook de Geest, Die het hart verlevendigt, de ziel uit de benauwdheid voert en de last met hen opneemt en draagt. Hij ondersteunt de zwakke schreden. Leiden betekent: bij de hand nemen en zo besturen dat men Zijn tegenwoordigheid ervaart. David en al degenen die de Geest ontvangen hebben nemen zelf de Geest niet bij de hand, maar ze worden bij de hand genomen. Daarom kon David niet afvallen, Asaf zich niet losrukken, Petrus niet omkomen en Paulus niet door het vlees geheel overheerst worden. Daarom worden Gods kinderen niet verteerd.

O, dierbare Leidsman, getrouwe Leidsman en volhardende Leidsman. David bidt of Die Geest hem geleide in een effen land. Jesaja getuigde: “Het pad des rechtvaardigen is geheel effen”. Op de weg die Gods

Inhoud

Meditatie: De enige betrouwbare Leidsman	1
Van geen belang meer	2
Rustdag in Israël...	
Hoe werkt dat? (1)	4
Als grenzen vervagen (5)	5
Kerknieuws	6
Berichten	7
Predikbeurten	8

DE SAAMBINDER
Kerkelijk weekblad
der Gereformeerde Gemeenten.

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur: ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:
ds. A. Moerkerken,
Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263.

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.
F. Bolstraat 12, 2981 CC Ridderkerk
tel. 0180-425915.

Kerkelijk nieuws en berichten aan:

redactie-secretaris: C.G. van Es
Ronsseweg 527,
2803 ZJ Gouda,
tel. 0182-571292, fax 0182-533928.

Abonnementen, adreswijzigingen,
predikbeurten en beroepingswerk
aan:

De Saambinder - abonnementen,
Postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599.
Postbankno. voor
abonnementsgelden: 64327.

Alle advertenties aan:

Administratie van de Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Friso Hof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718.
Postbankno. 256686.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:

Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av, N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

Abonnementsprijs
bij vooruitbetaling:

voor Nederland: € 11,- per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober
d.m.v. een acceptgiro)

voor het buitenland:
Luchtpost:
Amerika \$ 56,-, Canada \$ 68,-.
Zeepost:
Amerika \$ 49,-, Canada \$ 59,-.

Advertenties € 0,50,- per mm.
Familieberichten
€ 0,40,- per mm.
Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen uiterlijk
donderdagmorgen in bezit van de
administratie te zijn.

Faxberichten vrijdag voor 12 uur.

Rouwadvertenties tot uiterlijk
maandagmorgen 12 uur (telefonisch).

De redactie kan niet aansprakelijk
worden gesteld voor de inhoud van de
advertenties en de ter recensie
aangeboden boeken.

kinderen moeten gaan, liggen stenen des aanstoots, voetangels en klemmen. Als de Geest echter biddende wordt benodigd, wijst Hij op de stenen des aanstoots. Hij zorgt ervoor dat ze er niet over struikelen. De Geest verlicht het pad, verlicht de ziel, verlicht het oog en behoedt hen voor struikelen.

Hoeveel stenen des aanstoots zijn er niet voor de kinderen der wereld? Bovenal is Christus hen een steen des aanstoots en een rots der ergernis. Door de verlichting des Geestes is Hij voor Gods Kerk een Rots om in te wonen en om geduriglijk daarin te gaan. De verdrukkingen, het zondige vlees, de wereld, het eigen ik, de vijanden, het zijn stenen waarover men valt, zonder de leiding van Gods Geest.

Hoe ver kan het met Gods kinderen gaan?

David struikelde over de steen der wellust en de steen der hoogmoed, Petrus over de steen van mensenvrees en valse schaamte. Zo zouden we door kunnen gaan. Wie is er niet over de een of andere steen gestruikeld? Vandaar de bede: "Uw goede Geest geleide mij in een effen land". Dan

zijn de stenen er wel, maar de ziel wordt dan bewaard voor struikelen. O, Gods volk is spoediger gestruikeld dan ze weten. Welk een profijtelijke bede is dan Davids bede.

Als de Geest geleidt dan is het pad effen, ondanks al de stenen des aanstoots die er liggen. Dan maakt Hij het met het kwade alzo, dat het hem niet smart. Dan is er vrede temidden van beproeving. Dan bewaart de Heere voor grote struikelingen, en schenkt hen Zijn bewaring. Dat die bede ook onze bede zij. De vraag is: "Welke geest leidt ons?"! Dat zal openbaar komen in de vrucht van ons leven. Er is zeer veel nabijkomend werk. Het ware leven zucht om de leiding des Geestes. Het ware leven is bang voor zichzelf. Het roept uit: "Zie of bij mij een schadelijke weg zij en leidt mij op de eeuwige weg". Wie kan zijn afdwalingen verstaan? Dat de Geest ons besture, regere, opdat we Gode welbehagelijk zouden mogen wandelen, dat strekt ook tot zaligheid der ziel.

Uw goede Geest bestier' mijn schreden
En leid' mij in een effen land.

Wijlen Ds. A. Hoogerland.

Van geen belang meer?

Twee of drie verbonden? Het is alweer jaren geleden dat ik iemand, wat meewarig zag glimlachen bij het horen van deze woorden. 'Ach', zei de man, 'daar loopt nu toch niemand meer warm voor. Dat was in de jaren twintig en dertig een strijdpunt. Heeft dominee Kersten daar niet keer op keer strijd over gevoerd in *De Saambinder* met zijn christelijke gereformeerde tegenstanders? Laten we nu eerlijk zijn: er zijn toch wel belangrijkere dingen aan de orde! De wereld staat in brand en komt voor een groot deel om van de honger - en wij zouden moeten gaan twisten over twee of drie verbonden? Daar begrijpt onze jeugd toch helemaal niets meer van...'

De man die dit tegen me zei, was niet de eerste de beste. Velen hebben het hem inmiddels nagesproken. Die oude strijdpunten uit de jaren dertig

van de vorige eeuw zouden van geen belang meer zijn. Zeker niet in het licht van de grote wereldvragen, en al helemaal niet in het licht van de interessesfeer van onze jonge mensen. Ik heb me inmiddels vaak afgevraagd: zou dat nu wáár zijn? Is het waar dat wij in het licht van het *wereldgebeuren* maar met wat muggenzifterijen bezig zijn als we ons afvragen of er met betrekking tot de eeuwige staat van de mens twee dan wel drie verbonden zijn? Laten we die vraag eens bezien. Het is waar: er gebeuren in deze wereld ontzaglijke dingen. Miljoenen kinderen groeien op vuilnisbelten op en scharrelen hun kostje elke dag bij elkaar door conservenblikjes uit de afvalbergen leeg te schrapen. Talloos velen leven in de nacht van ongelof en heidendom. In andere landen worden kerken verbrand en christenen gedood. Verbleekt in het

licht daarvan de vraag naar de twee of drie verbonden niet tot een theologische haarkloverij?

Laten we met ons antwoord niet te haastig zijn. In het licht van de Schrift worden schijnbare kleinigheden soms dingen van wezenlijk belang. Er waren in de zesde eeuw voor Christus wel belangrijkere dingen in de wereld aan de orde dan de vraag hoe het dagelijks menu er uit behoort te zien. Toch werd déze vraag voor Daniël en zijn drie vrienden van het allergrootste gewicht (Daniël 1)! En de vraag of men dieren mag eten die door verstikking om het leven zijn gebracht, was voor de jonge christengemeenten van zulk een belang dat onder meer aan deze vraag een grote vergadering werd gewijd (Handelingen 15). We geven toe dat er inderdaad twistpunten zijn die tot geen ding nut zijn dan alleen 'tot verkering der toehoorders' (2 Timotheüs 2:14). Zo placht men soms in de Middeleeuwen te twisten over de vraag hoeveel engelen er kunnen staan op de punt van een naald. Maar behoort de vraag naar de twee of drie verbonden daarbij? Gaat het in die vraag niet om heel wezenlijke dingen, zoals bijvoorbeeld: wat gebeurt er nu precies wanneer er een kind wordt gedoopt? Voor wie zijn de beloften van het genadeverbond? Beloofd de Heere aan ieder gedoopt kind hetzelfde? Vervult God wat Hij belooft, of is die vervulling in enig opzicht nog afhankelijk van mijn aanvaarden van Gods belofte? Wie zou durven beweren dat het hier om kleinigheden en zinloze strijdvragen gaat? Raken deze vragen niet heel nauw aan ons eeuwig wel of eeuwig wee? En is het dan wel eerlijk om een tegenstelling te maken tussen deze vragen en de nood die er is in de wereld? Dat die nood er is, zal niemand ontkennen. Dat die nood ons aangaat, al evenmin. Maar dat mogen we toch niet in mindering brengen op de vragen die het heil van onze ziel aangaan?

Dan is daar nog die andere vraag: of de dingen rond twee of drie verbonden *onze jeugd* nog wel interesseren. Ik zou op grond van een ervaring van vele jaren willen zeggen: nou en of! Onze jonge mensen kunnen de dingen vaak dogmatisch niet zo helder verwoorden, dat is waar. Maar

zodra vragen zich voordoen naar de betekenis van hun doop, de vragen rond het onderscheid tussen het aanbod van genade en de beloften van het genadeverbond, rond het krijgen van een belofte en de vraag of men mag pleiten op zijn doop, dan zijn velen van onze jonge mensen heel belangstellend. *Juist* bij deze vragen, zo is mijn indruk. Hoe is dat te verklaren? Zou het niet zo zijn dat onze jonge mensen heel goed aanvoelen dat het bij deze dingen gaat om eeuwigheidsvragen die alles te maken hebben met eeuwig wel of eeuwig wee?

Daarom durven we te zeggen dat de vragen rond twee of drie verbonden nog altijd van groot belang zijn. Er is over deze dingen ook heel wat geschreven, juist ook de laatste tijd nog. Steeds weer opnieuw komen op de vergaderingen van onze Generale Synode appèlschriften of instructies aan de orde die hiermee rechtstreeks of zijdelings te maken hebben. Kennelijk is de leer van de verbonden toch een van de hartaders van de gereformeerde theologie! Toch zouden we nu over deze dingen in ons kerkelijk blad niet hebben geschreven, ware het niet dat er in *De Wekker*, het weekblad van de Christelijke Gereformeerde Kerken, aandacht aan is besteed. Prof. dr. J.W. Maris heeft in een drietal artikelen onder de titel 'Twee of drie verbonden' de zaak opnieuw aan de orde gesteld. Tussen de regels door is wel te merken dat het vooral de gebeurtenissen in Alphen aan den Rijn zijn, die de professor aan het schrijven hebben gezet. Het zal de lezers wel bekend zijn dat in de christelijke gereformeerde gemeente aldaar grote onrust is ontstaan rond de vragen van de twee of drie verbonden. We laten die zaak hier nu verder rusten.

Wel zou ik op twee dingen willen wijzen. In de eerste plaats is duidelijk door het moderamen van de classis waartoe Alphen behoort, uitgesproken dat het bij de vragen rond de visie op het verbond en de implicaties daarvan voor de prediking om 'hele belangrijke zaken' gaat (*De Wekker*, 5 april 2002). Daar hebt u het weer: het gaat in de kwestie rond de twee of drie verbonden niet om spitsvondigheden. Het is de moeite waard nog eens verder te luisteren naar hetgeen het moderamen van de

classis in hetzelfde nummer van *De Wekker* over deze dingen opmerkt. Ik citeer: 'Te denken valt in dit verband bijvoorbeeld aan de visie dat het genadeverbond onder de beheersing van de uitverkiezing staat of niet. Dat is in de vorige eeuw een heel belangrijk geschilpunt geweest in de gereformeerde gezindte. Onze kerken hebben zich altijd op het standpunt gesteld dat op grond van wat we lezen in en begrijpen van Gods Woord we het genadeverbond niet onder de beheersing van de uitverkiezing mogen plaatsen. Vooral in contacten met de Gereformeerde Gemeenten is dat dikwijls uitgesproken. Nu lijkt dit een wat academische kwestie. Maar met deze visie hangt wel samen hoe in de prediking invulling wordt gegeven aan het welmenende aanbod van Gods genade en aan de beloften des HEREN. Onze kerken hebben er altijd tegen gewaakt dat er een bepaald systeem zou gaan heersen over dat welmenende aanbod van Gods genade en Zijn beloften, wat zeer wel mogelijk is als het genadeverbond onder de beheersing van de uitverkiezing komt te staan...'. Einde citaat.

Begrijp ik het moderamen van de classis goed, als ik uit het bovenstaande afleid dat er in feite voor een leer zoals die door onze Gereformeerde Gemeenten in 1931 is beleiden, waarbij de leer van de twee verbonden met nadruk werd verwoord, binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken géén plaats kan zijn? Dat zou toch wel opmerkelijk zijn. Er is immers binnen deze kerken soms voor zaken ruimte die ons met de nodige zorg vervullen. Dan verdraagt men elkaar in vergaande mate. Maar als het gaat over de leer van de twee verbonden, is daarvoor dan géén ruimte? En waarom dan niet? Omdat deze leer, zo antwoordt men, zulke vergaande consequenties heeft voor de prediking. Die zou onder de stolp van de uitverkiezing komen te staan.

Tenslotte: de artikelen van professor Maris zijn rustig en beheerst van toon geschreven. Toch worden er enkele dingen in gezegd over de prediking die door de leer van twee verbonden wordt bepaald, die we onmogelijk onweersproken kunnen laten. We hopen dat in een volgend artikel te doen, niet onnodig scherp, maar

wel duidelijk. Het is wel een opmerkelijke zaak dat in het jaar 2002, zolang na de dertiger jaren van de vorige eeuw, opnieuw een gedachtewisseling tussen *De Wakker* en *De Saambinder* over de twee of drie verbonden plaats vindt! Eén ding mag duidelijk zijn: wij hebben dat niet gezocht. Maar we zullen het ook

niet uit de weg gaan. Het gaat immers – het mag nog eens worden gezegd – om dingen die ook in onze tijd nog wel degelijk van belang zijn. Van belang voor de prediking én voor het geestelijk leven.

Capelle aan den IJssel,
ds. A. Moerkerken.

Rustdag in Israël... Hoe werkt dat?

(1)
Het is nog vroeg in de morgen als de wakker afgaat. Ik moet even nadenken waar ik ben. Ach natuurlijk, we zijn in Israël en het is de zaterdag vóór Pinksteren. Of moet ik zeggen: de zaterdag ná Pinksteren? De joden hebben dit feest immers al gevierd en vandaag slaapt iedereen uit. Althans, in Kfar Vradim. Een rechtgeaarde Jood zal zich op de sabbat naar de synagoge begeven, maar in ons dorp heeft men niet zoveel op met de godsdienst. Het enige geluid dat ik hoor is het gepiep van de zwaluwen die een nestje hebben gebouwd boven onze voordeur en af en aan vliegen voor hun jonkies. "Zelfs vindt de mus een huis, o HEER"; de zwaluw legt haar jongskens neer..." Je zou er bijna van gaan zingen!
Maar vooruit, we moeten voortmaken. Het is vandaag wel de rustdag, maar er is werk te doen. En in Nederland? In ons gezin? In de gemeente(n)? Misschien zijn er wel die in hun gedachten meereizen...

Twee Druzinnen

Even later zijn Rieneke en ik op weg naar Peqi'in, een buurdorp dat schitterend gelegen is tegen de zuidelijke helling van een bergkam in Galilea, vlakbij de grens met Libanon. Slechts het geluid van een straaljager van het Israëlische leger verscheurt de stilte van deze vredige morgen. Na enig zoeken vinden we straat waar Amal en Nadiya wonen, de klasgenoten die naast ons zitten op de oelpan (de taalschool). Amal en Nadiya wonen wel in het land, maar van huis uit spreken ze Arabisch. Ze behoren namelijk bij de Druzen, een bevolkingsgroep die goed overweg kan met de Israëli's en

ook meevecht in het leger. Godsdienstig vormen zij een afsplitsing van de islam. Een poosje terug heb ik hen een evangelisatiefolder in het Arabisch gegeven in de hoop dat het een middeltje mag zijn. Het is moeilijk om erachter te komen wat ze nu precies geloven, maar in hun levensopenbaring zijn ze nogal behoudend. Op school zijn Amal en Nadiya met Rieneke de enigen die altijd een rok dragen. Misschien geeft dat een zekere lotsverbondenheid. In ieder geval zijn onze 'Druzinnen' altijd erg hartelijk en wilden ze graag dat we hen eens zouden bezoeken op een zaterdag, de dag dat hun mannen niet hoeven te werken. Engels spreken ze niet, dus we moeten ons in het contact behelpen met het beetje Hebreeuws dat we inmiddels hebben geleerd. Door de telefoon hadden we gezegd dat we hooguit tot 10 uur konden blijven in verband met een kerkdienst in Haifa, maar wij waren de enigen die dat geloofden. De beide echtparen gingen er namelijk vanuit dat we de hele dag zouden blijven. Domme westerlingen die wij zijn! We leren het nooit af. Het begon al bij Amal. De keuken zag blauw van de rook, want natuurlijk moesten de gasten eten, eten, eten. Toen we om 10 uur de foto's van hun trouwerij zaten te bekijken, moesten we ook nog naar Nadiya en Abdoella. Bij hen natuurlijk opnieuw eten. Daarna familienieuwtjes uitwisselen en praten, praten, praten. Tenslotte de muur om hun huis bekijken die 20 eeuwen oud is en deel uitmaakte van een Joods bouwwerk uit de tijd van Christus.

In de havenstad

Veel te laat rijden we Haifa binnen, de bekende havenstad van Israël.

Ons doel is echter niet de haven bij het water, maar een kerkgebouw tegen de helling van het Karmelgebergte. "Beit Elijahu" heet deze Luthers getinte kerk, "huis van Elia". Stilletjes sluipen we naar binnen en nemen plaats op de achterste rij. De gemeente bestaat uit Joodse christenen en enkele buitenlanders. Voorganger is Samuël Aweida, een Arabische predikant. Ja, u leest het goed: een Arabier als herder van een Israëlische kudde! Aandachtig wordt er naar hem geluisterd. De dienst is veel te gauw voorbij. Zeker voor ons. Na afloop praten we nog met Frozien, geboren in de omgeving van Zwolle, en haar man Jitschak, een joviale maar bescheiden Israëli. Tot onze verrassing is ook Jostein Aune aanwezig. Jostein komt uit Noorwegen en is al vele jaren werkzaam als manager van "Eben-Haëzer", het bejaardentehuis voor Messiasbelijdende Joden en Arabische christenen. Hij vertelt ons dat hij juist een briefje naar Nederland gestuurd heeft om het Deputaatschap te bedanken voor de gift van 20.000 shekel (ongeveer 11.000 gulden of 5.000 euro). Het bedrag was precies genoeg voor de uitbreiding van de activiteitenruimte, waar ook de fysiotherapeut zijn werk verricht. Of we nog even mee gaan om het te zien? Toe maar, het is toch maar een wipje bij de kerk vandaan. Even later staan we op de bovenste verdieping van het bejaardentehuis met een adembenemend uitzicht op de Middellandse Zee en laten ons rondleiden. Opnieuw komen we onder de indruk van de rust en de inzet van deze Noorse vrijwilliger. Een man met een hart. En een man om zeken mee te doen.

Dordt 1618-1619

Verder gaat de reis. Langs de kust in de richting van het zuiden. In de omgeving van Tel Aviv zullen we een zwenking maken landinwaarts. Het doel van deze rit is namelijk Jeruzalem. Tony Simon, een Joodse voorganger uit Engeland, geeft daar leiding aan een kleine gemeente vlakbij de oude stad. Tony bruiert altijd van energie, maar de laatste tijd zijn er nogal wat tegenslagen geweest. Tony raakte oververmoeid en moest er even tussenuit. Samen met zijn vrouw Donna is hij naar Griekenland getogen. Hij had me gevraagd om op zaterdagavond de

preekbeurten te verzorgen. Dus terwijl student Hoogerland met Pinksteren voor mij waarneemt, mag ik voor Tony waarnemen.

“Wie is eigenlijk die Tony?”, vraagt Rieneke onderweg. En ik vertel haar van onze eerste ontmoeting. Ds. Silfhout en ik zouden Israël bezoeken. We spraken met ds. Maoz af enkele bijbelstudies in zijn gemeente te zullen doen. “Kunnen we ook nog op andere plaatsen terecht?” Even later kwam er bericht terug: “Jullie worden verwacht in Jeruzalem bij een zekere Tony Simon.” Hij kende ons niet en wij kenden hem niet. Maar toen we het terrein van zijn kerk betraden, kwam een

jongeling ons tegemoet. “Zijn jullie van Dordrecht?” was de eerste vraag. “Nee”, was mijn antwoord. “Ik kom uit Veenendaal en mijn medebroeder uit Hendrik Ido Ambacht”. “Dat bedoel ik niet”, zei Tony. “Zijn jullie van Dordt 1618-1619?” U begrijpt al wat ons antwoord was: “Ja wij, van ganser harte!” Een brede glimlach van herkenning tekende zich af op het gezicht van de jonge voorganger. “Dan mogen jullie hier spreken vanavond.”

(wordt vervolgd)

Kfar Vradim, ds. C. Sonneveld.

Als grenzen vervagen

medische beslissingen rondom het levenseinde

(5)

Antibiotica: medisch zinvol of zinloos?

Op een donderdagmiddag wordt mevrouw C. via de spoedeisende hulp opgenomen op de afdeling Inwendige Geneeskunde. De zondag ervoor was deze 96-jarige patiënte nog alleen lopend naar de kerk geweest: twintig minuten heen en twintig minuten terug. De huisarts stuurt haar in met klachten van diarree en verwardheid. Bij opname wordt een onrustige, plukkerige, en verminderd aansprekbare oude vrouw gezien, met ook een temperatuursverhoging. Vanwege een infectie, waarschijnlijk uit de darmen, krijgt patiënte antibiotica toegediend. 's Avonds wordt zij meer onrustig en kortademig. De dienstdoende arts schrijft eenmalig een ander antibioticum voor. De volgende ochtend, tijdens de grote visite, blijkt mevrouw C. licht verbeterd te zijn, hoewel zij nog steeds totaal verward en bedlegerig is. Aan het eind van de dag meldt de verpleegkundige, dat zij denkt dat patiënte stervende is. Inderdaad, mevrouw C. is sterk verslechterd. Zij ademt oppervlakkig en is grauwbleek. Met m'n stethoscoop hoor ik over de rechter long geluid, passend bij een longontsteking. Omdat het voorgeschreven antibioticum niet zo effec-

tief is bij een longontsteking, twijfel ik of ik deze zal vervangen door een andere. Ik verkeer in tweestrijd. Aan de ene kant: 'Is het verantwoord nog een ander antibioticum voor te schrijven bij iemand die misschien binnen een uur overlijdt? Is dit niet zinloos? Is het niet beter zelfs de antibiotica te stoppen? Of wordt dan het leven verkort?' Aan de andere kant: 'Waarschijnlijk had patiënte bij opname al een longontsteking, waar nog niet de goede behandeling voor gegeven is. Dan zou ik dit alsnog kunnen doen. Of zal door het geven van andere antibiotica het sterven gerekt worden?' De verpleegkundige toont niet veel begrip voor mijn weifelende houding. 'Mevrouw is toch 96 jaar. Ze zal wel gewoon aan ouderdom dood gaan.' Aan de drie zoons, die onafgebroken bij patiënte aanwezig zijn, heb ik de situatie voorgelegd en meegedeeld dat ik bereid ben, met hun goedvinden, een ander antibioticum voor te schrijven. Na een zorgvuldige afweging stemmen zij hiermee in. De volgende dag is de koorts verdwenen. Mevrouw C. blijft nog dagen lang zeer slaperig en zwak. Wel heeft zij heldere momenten waarop zij met haar familie praat en zelfs grapjes maakt. Gedurende een drietal weken treedt er eigenlijk geen verdere verbetering op. Op een ochtend verliest patiënte overmatig veel bloed uit de

darmen. De bloedverduuners die mevrouw C. krijgt, heb ik gestaakt. Tevens krijgt ze bloed toegediend. Omdat patiënte bloed blijft verliezen en zij een operatie zeker niet zou doorstaan, wordt in overleg met de familie besloten om alle medicatie te staken. Enkele dagen later overlijdt ze.

Deze casus confronteert ons met een veelvoorkomende worsteling van artsen en families over het voorschrijven van medicijnen. Met het behandelen van deze stokoude patiënte ben ik vrij ver gegaan. Een week tevoren was zij nog vitaal. Medisch gezien is er dan een grotere kans dat de behandeling het gewenste effect heeft. Als dezelfde patiënte vóóraf reeds zwak en afgetakeld was, dan zou ik aanvankelijk wel antibiotica voorschrijven. Maar als daarop geen verbetering optreedt en het lijkt dat patiënte gaat overlijden, dan zou ik de behandeling meer richten op verzachting van het lijden dan op genezing. Nog een ánder antibioticum voorschrijven zou in dat geval *medisch zinloos* zijn. Hiermee wordt bedoeld dat een behandeling op grond van medische criteria geen doel dient en geen nut heeft. Het handelen van een arts moet immers in redelijke verhouding staan tot het beoogde en te verwachten resultaat. Als dat zo is, dan noemen we een behandeling *proportioneel* en medisch zinvol. Is er echter van een behandeling nagenoeg geen resultaat te verwachten, dan noemen we deze *disproportioneel* en medisch zinloos. De signalen van het lichaam dienen dan ook nauwkeurig geobserveerd te worden om behandeling met antibiotica als medisch zinvol, dan wel medisch zinloos te beschouwen.

Kwaliteit van leven

Onlosmakelijk verbonden met medisch zinloos handelen, is het begrip *kwaliteit van leven*. De christelijke ethiek is vrij eenduidig in de afwijzing van het laten meewegen van de kwaliteit van leven bij medische beslissingen. Het is helaas een vaak voorkomende gedachte dat bijvoorbeeld een longontsteking bij een gehandicapte of een demente bejaarde niet behandeld moet worden. Zo iemand, die toch niet optimaal van het leven kan genieten, zou dan een verder ontlusterd leven bespaard

worden. Artsen die zulk een leven niet zinvol vinden, wijzen dan op het medisch zinloze van de behandeling. We moeten er daarom goed op letten wat met medisch zinloos handelen bedoeld wordt. Want hier gaat het er niet om wat vanuit medisch gezichtspunt gezien zinloos is. De arts velt in dit geval een oordeel over de *waarde en de zin van het leven* van de patiënt. En hij doet dat niet altijd als medicus, maar ook als mens die de algemene opinie van de samenleving toegedaan is! Dan krijgt het begrip 'medisch zinloos' een totaal andere invulling. Dus de *kwaliteit van leven* met de betekenis van 'waarde van leven' mogen we niet als maatstaf hanteren om wel of niet te behandelen.

Maar als een, door kanker en uitzaaiingen, bedlegerige patiënt nu koorts krijgt? Moet dan antibiotica voorgeschreven worden? Dit is geen gemakkelijke vraag. Hier is geen eenduidig antwoord op te geven. We weten dat iedere behandeling bij elke patiënt gericht moet zijn op *leven en welzijn*. Het leven dient beoogd te worden en niet de dood. Ook moet een behandeling gericht zijn op iemands welzijn. Deze twee kernwoorden zijn niet van elkaar los te koppelen. Als een medische behandeling slechts het lijden onnodig verzwaart, is dat geen goede therapie. Dan wordt wel het leven verlengd, maar niet iemands welzijn beoogd. Het lijden mag geen doel op zich zijn (ook al kan lijden zinvol zijn). Als deze patiënt een longontsteking heeft opgelopen door een incidentele verslikking, zal toediening van antibiotica mogelijk wel verlichting geven en het welzijn verhogen. Het kan ook zijn dat de gezondheidstoestand van de patiënt door de onderliggende ziekte reeds zo verslechterd is, dat hij naar verwachting binnen afzienbare tijd zal overlijden. Toediening van antibiotica zal hier niets aan veranderen. Een beslissing over het wel of niet behandelen van een infectieuze complicatie van een ernstige ziekte moet na een zorgvuldige afweging en overleg met de familie genomen worden. Wat zien we dus bij de besluitvorming? De *kwaliteit van leven* van de patiënt met de betekenis van 'gezondheidstoestand' wordt automatisch, bewust of onbewust, bij de overweging betrokken. En dát is wél geoorloofd.

Genezen maakt plaats voor begeleiden

Een andere vraag, die we ook onder ogen moeten zien is: 'Mag de behandeling gestaakt worden?' Of in medisch vakjargon uitgedrukt: 'Mag een patiënt *geabstineerd* worden?' Hiermee wordt bedoeld dat medicijnen die tot verlenging van het leven kunnen leiden, bewust aan een patiënt *onthouden* worden. Persoonlijk gebruik ik het woord *abstineren* liever niet. Eigenlijk is het maar een akelig woord. De letterlijke invulling van *abstineren* is immers dat artsen actief hun handen van een patiënt terugtrekken en verder passief toezien wanneer deze overlijdt. Dat is niet een goede houding. Een ieder zal het er wel over eens zijn dat een in medisch opzicht zinloze therapie gestaakt mag worden. Als dat gebeurt omdat de dood onvermijdelijk is, hoeft een arts niet alleen maar passief toe te zien. Hij kan actief het lijden verlichten. Genezen maakt plaats voor begeleiden. Of met een woordspeling in het engels:

'cure' maakt plaats voor 'care'. En dat gebeurt in de praktijk gelukkig meestal ook.

*Mag dan de ziel slechts
in Bethesda baden,
Dat is in 't bad der
hemelse genade:
Eén drup daarvan gestort
in 't kwijnend hart,
Verzacht, verlicht,
verjaagt daar alle smart.*

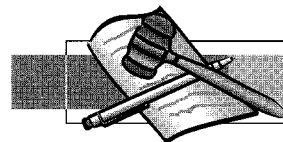
*Het ziekbied wordt een
Paradijs, een Eden,
'Nooit', zegt de ziel,
'was 't mij zo wel als heden.
O zoet, o zoet,
o wonder zoete stond!
Nu God mij 't licht
van Zijn genade jont.'*

Herman Witsius (1636-1707)

(wordt vervolgd)

Capelle aan den IJssel,

H.J. Agteresch

Kerknieuws

Bedankt:

voor Apeldoorn en voor Moerkapelle: ds. M. Karens te Werkendam; voor Utrecht: ds. W. Visscher te Amersfoort.

GEMEENTE DIRKSLAND

Op D.V. woensdag 26 juni hopen wij ons nieuwe kerkgebouw aan de Mozartsingel 2 te Dirksland in gebruik te nemen. In een speciaal daarvoor te houden kerkdienst hoopt onze predikant ds. A.M. den Boer voor te gaan. Aanvang om 19.00 uur. De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Dirksland

GEMEENTE NIEUWE TONGE

In het alfabetisch overzicht van de gemeente Nieuwe Tonge (blz. 223) is een foutief adres van de koster geplaatst. Dit moet zijn zoals in het jaarboek van 2001:

W. van Moort,
Anemaetstraat 5, 3244 AA Nieuwe Tonge
Tel. 0187 - 65 18 28

DEPUTAATSCHAP BUITENLANDSE KERKEN

Ds. P. van Ruitenburch hoopt van 25 juli tot 15 augustus in Nederland te zijn. Tevens maken wij melding van zijn voorgenomen

bezoek van 2 tot 9 december. Dit alles onder het beding van Jakobus 4 : 15. Broeder van Ruitenburch laat ook weten dat de preekbeurten al zijn afgesproken.

Ds. W. Harinck, secretaris.

GEMEENTE NIEUWERKERK

Met blijdschap geven wij u te kennen dat op D.V. 3 juli a.s. ds. A.J. Gunst als herder en leraar aan de gemeente zal worden verbonden. De bevestigingsdienst begint om 14.30 uur en zal worden geleid door ds. M.J. van Gelder.

De intrededienst vangt aan om 19.00 uur. Beide diensten worden gehouden in het kerkgebouw van de Christelijke Gereformeerde Kerk, Zevengetijstraat 11 te Zierikzee.

Kerkenraad Gereformeerde Gemeente te Nieuwerkerk

WIJZIGINGEN KERKELIJK JAARBOEK 2002

Het kerkelijk Jaarboek 2002 is deze maand uitgekomen. Hieronder vindt u alweer de eerste aanpassingen:

Lijst van predikanten

pag. 37 toevoegen:

Ds. A.A. Brugge, Langeweg 40,

4694 BN Scherpenisse,
tel. (0166) 66 21 22.
Banknr. 3853.48.622
Geb. 18 januari 1966.
Kand. Th. S. 2001;
pred. te Scherpenisse
(19 september 2001)

4341 GL Arnhem, tel. (0118) 60 61 86,
fax (0118) 60 61 87
Peningmeester is:
Dhr. L. Rook, Zonnestein 201,
3332 NZ Zwijndrecht,
tel. (078) 612 29 45.

pag. 37 en 164

Het nieuwe telefoonnummer van ds. J. Driessen in 's Gravenhage is (070) 365 63 95.

pag. 44 en 248

Het adres van ds. J. Veenendaal wordt (per 20 juni 2002 D.V.) Achterbergsestraatweg 178 3911 CX Achterberg, tel. (0317) 61 91 42

pag. 45

Postbanknummer ds. D. de Wit: 4204786

Deputaatschap Emerituskas

pag. 89

De gegevens van ds. J. Karens en dhr. Mudde verwijderden. Voorzitter is: Ds. M.J. van Gelder, Dr. Van der Moerstraat 15,

Emeritus-evangelist

pag. 56

Het adres van emeritus-evangelist, dhr. L. Versteeg is: Weth. H.H. Korteboslaan 16-b 7461 PP Rijssen, tel. (0548) 52 09 01.

Gemeenten

pag. 217

Moerkapelle tel. nr. scriba diaconie, dhr. G. Oosterom, is (079) 593 63 97. tel. nr. koster, dhr. R. Heijkamp is (079) 593 16 23.

Plaatselijke kerkbodes

pag. 351

Capelle a/d IJssel: Dhr. W. Schouten, eindredactie en administratie, is verhuisd naar: Slotplein 83, 2902 HR Capelle a/d IJssel.

is een zeer gevaarlijke ontwikkeling! Meerdere malen hebben wij in het verleden van cursisten gehoord, dat zij juist door het volgen van de lessen aan de C.G.O. tot de overtuiging zijn gekomen dat het niet goed is al zijn tijd te besteden aan het hier en nu. Waar men voorheen geen tijd voor meende te kunnen vinden, blijkt door het volgen van de Cursus Godsdienst Onderwijs wel mogelijk te zijn. Behalve de doorbreking van de sleur van het werk worden je gedachten gericht op wezenlijke waarden.

Daarom beveelt het bestuur van de C.G.O. deze studie van harte aan. Wij hopen dat er weer velen zich zullen aanmelden voor het nieuwe cursusjaar, dat weer in september D.V. begint.

De rector, de heer De Jager (tel. 033-277 2581) kan u desgewenst nog meer van de cursus meedelen.

Bij onze voorlichter, de heer A.W. Burghout, Zijpestraat 26, 4675 CV St. Philipsland, tel. 0167-57 31 18 kunt u van de verschillende cursussen folders aanvragen. Bij hem dient u zich ook aan te melden voor een van die cursussen.

Het bestuur.

CURSUS GODSDIENST ONDERWIJS (C.G.O.)

De sluiting van het cursusjaar 2001-2002 vindt plaats op D.V. zaterdag 29 juni a.s. in de kerk van de Geref. Gemeente te Rotterdam-C (Boezemsingel).

Aanvang: 10.00 uur

Het programma is als volgt:

Opening door de voorzitter ds. B. van der Heiden

Lezing door drs. J.J. Grandia: "De waarde van het Woord" (in gesprek met enkele moderne theologen)

Pauze

Uitreiking diploma's aan de geslaagde cursisten van de A- en de B- cursus en zo mogelijk aan enkele studenten van de E-cursus.

Tevens zullen van alle cursusplaatsen de cijferlijsten van A1 en B1 uitgereikt worden. Het bestuur en de docenten stellen het zeer op prijs dat zoveel mogelijk cursisten aanwezig zijn.

Wij streven ernaar ongeveer 12.00 uur de bijeenkomst te beëindigen

Inlichtingen kunnen gevraagd worden bij de rector (033-277 2581).

Nieuwe cursisten kunnen folders en programma's van de verschillende cursussen krijgen bij de heer Burghout, die op deze bijeenkomst ook aanwezig hoopt te zijn. Zijn telefoonnummer is 0167- 57 31 18.

CURSUS GODSDIENST ONDERWIJS (C.G.O.)

In de achterliggende maanden zijn in de

vaste cursusplaatsen van de C.G.O. de jaarlijkse voorlichtingen gehouden om nieuwe cursisten te werven voor het cursusjaar 2002-2003. De ervaring van de laatste jaren leert ons dat onze cursus zich mag verheugen in een goede belangstelling. Velen beseffen de noodzaak van het verdiepen en uitbreiden van hetgeen men op de belijdeniscatechisatie geleerd heeft. Anderen die al langer belijdenis hebben gedaan, voelen de behoefte die kennis op te frissen en te vermeerderen. Juist in deze tijd met zijn vele vragen op kerkelijk en maatschappelijk gebied is het onmisbaar kennis te verwerven van de grondstukken van de waarheid. Hoe kunnen wij anders een weerwoord paraat hebben tegenover collega's die onkerkelijk of andersdenkend zijn? Het gebeurt immers zo vaak dat wij op ons werk bevroegd worden over zonde opvattingen!

Bovendien weten degenen die kinderen hebben dat ook zij zoveel vragen kunnen hebben over zaken waarmee zij in onze moderne samenleving geconfronteerd worden. Kunnen wij als ouders hun vragen beantwoorden; of moeten wij dat aan anderen overlaten? Wij zijn toch eerst verantwoordelijk voor onze kinderen, volgens onze doopbelofte?

Behalve de genoemde zaken is het volgen van de lessen aan de C.G.O. een uitstekend middel om ons te bewaren voor het opgaan in het materiële. Bij velen vergt het werk namelijk zoveel tijd dat men niet meer toe komt aan de wezenlijke levensvragen. Dat

HONGERSNOOD IN MALAWI...

Enkele maanden geleden informeerden we u over de grote hongersnood in Malawi. Zeventig procent van de meer dan tien miljoen inwoners leed honger. In het land was de noodtoestand afgekondigd. Rondom het Nkhoma ziekenhuis, uitgaande van de Presbyteriaanse kerk in dat land, vergaderden zich mensen die soms drie dagen niet gegeten hadden. Meestal vrouwen, verzwakte grootmoeders die door de honger moeilijk meer konden lopen; jongere vrouwen met uitgeteerde baby's op hun rug, een enkele man, die een houweel droeg in de hoop dat het ziekenhuis werk voor hem zou hebben. Verwezen en smekende ogen keken de werkers van het ziekenhuis aan. Ze wisten dat het onmogelijk was om ze allemaal te helpen. Het was hartverscheurend om een enkeling uit te moeten kiezen: jij en jij, jij en jij... Er stierven elke dag mensen van de honger.

Het deputaatschap tot Hulpverlening in Bijzondere Noden heeft hulp gegeven aan deze mensen via het genoemde ziekenhuis en de Hulpverleningsarm van de Presbyteriaanse kerk van dit land. We hebben bij deze actie contact gehad met de stichting Stephanos. Zoals bekend werkt deze stichting ook in Malawi en heeft ook tijdens de hongerperiode hulp verleend. Dat het deputaatschap en deze stichting beide hulp in hetzelfde land geven, leverde geen enkele moeilijkheid op. Zij werkten in het zuiden van Malawi, kerkelijk genoemd de Blantyre Synode, en wij werkten in het centrum van het land, de Nkhoma Synode. Beide synodes vormen met de Livingstone Synode, in het noorden, de Presbyteriaanse kerk van Malawi. Afgesproken is dat Stephanos in het zuiden hulp zal verlenen en wij in het centrale deel van het land. De

nood was zo groot dat al onze inspanningen samen maar een kleine bijdrage aan deze hongersnood konden geven.

De nood was het groots gedurende de maand maart. Op kosten van het deputaatschap is dertig ton maïs uit Tanzania uitgedeeld. Tijdens het hoogtepunt heeft alleen al het ziekenhuis aan achttuizend mensen iedere week drie kilogram maïs per persoon kunnen uitdelen. Via de kerk konden ook op kosten van onze gemeente vele tientallen tonnen maïs aan de hongerende bevolking worden gegeven. Helaas eten op dit moment de mensen nu de onrijpe maïs die op het land staat op. Ook hebben velen niet geplant, anderen hebben geen kunstmest gebruikt. Daarom is het bekend dat de oogst dit jaar niet veel zal opbrengen en er in september a.s. al weer een voedselnood zal zijn. Deze nood zal dan voortduren tot de volgende oogst, dat wil zeggen: april 2003! Gelukkig kan nu al begonnen worden door het "njala"-comité, met de planning en voorbereiding van de hulpverlening voor die periode.

(njala betekend honger of hongersnood)

De nood is niet alleen beperkt tot Malawi. Ook in andere landen in Zuidelijk Afrika dreigt een hongersnood zoals Zimbabwe, Zambila en Mozambique. In de komende periode dreigen 12,8 miljoen mensen in deze landen te verhongeren als maatregelen uitblijven. Dit is een gevolg van droogte, overstromingen, voedselschaarste en politieke instabiliteit. Er is nu tijd om maatregelen te nemen en de hulpverlening goed voor te bereiden. Nu is het ook de tijd om gelden in te zamelen, zodat er hulp kan worden gegeven. Daarom wil ik de kerkenraden, die nog niet voor Malawi hebben gecollecteerd of een gift hebben gegeven, vragen dit alsnog te doen. Maar ook u, als particulier, wil ik deze oproep doen, verwijzend naar dezelfde tekst die ik bij de start van de actie genoemd heb: Jak. 2:14-17 over de broeder of zuster die gebrek heeft aan dagelijks voedsel... Daarom help de kerk in Malawi te helpen, als een christelijk getuigenis, door uw bijdrage over te maken op giro 307447 t.n.v. het Dep. Tot Hulpverl. In Bijz. Noden te Woerden, met vermelding "Noodhulp Malawi".

J. van Heteren, algemeen secretaris

EXCURSIE VOGG AFDELING WEST

Op D.V. zaterdag 29 juni a.s. hopen we als afdeling een bezoek te brengen aan de "Groote Kerk" te Maassluis. Jaap Kroonenburg, de organist van de kerk, zal het orgel voor ons demonstreren. Hij zal dit doen rond het thema: "Muziek rond het koraal, de eeuwen door". Ook zal er iets verteld worden over de geschiedenis van dit historische orgel.

Voor zover de tijd het toelaat zal er gelegenheid zijn het orgel zelf te bespelen. Voor iedereen die altijd al een groot orgel van dichtbij wilde bekijken, is dit de uitgelezen kans. De middag begint om 14.00 uur.

Leden en belangstellenden zijn van harte welkom.

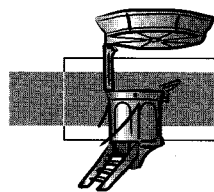
ZANGAVOND TE DREISCHOR

Op D.V. zaterdag 29 juni organiseert de Plaatselijke Zendingscommissie van de Gereformeerde Gemeente te Nieuwerkerk een koor- en samenzangavond in de Nederlandse Hervormde Kerk te Dreischor. Medewerking verlenen: het Duivelands Mannenkoor uit Oosterland en het Christelijk Gemengd Eilandenkoor uit Zierikzee. Ir. I. Stok uit Veenendaal, zendingswerker, hoopt een appelwoord te

spreken. De aanvang is om 19.30 uur en de toegang is gratis. Er wordt een collecte gehouden voor de zending.

ROMMELMARKT TE LEERDAM

Evenals voorgaande jaren wordt in Leerdam D.V. zaterdag 29 juni opnieuw een rommel- en activiteitenmarkt gehouden waarvan de opbrengst bestemd is voor de schulddelging van het kerkgebouw. Iedereen is vanaf 09.00 uur hartelijk welkom aan het Hoogend 30a te Leerdam. Volg de borden.

Predikbeurten

ZATERDAG 22 JUNI 2002

Urk 19.30 uur dhr. van Boven.

ZONDAG 23 JUNI 2002

Aagtekerke 9.30 uur en 19.00 uur ds. Neele en 14.30 uur leesdienst; Aalburg 9.30 en 18.00 uur ds. J. de Pater; Aalst 14.30 uur ds. Verweij; Alblasterdam 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Apeldoorn 10.00 en 16.00 uur ds. Kleppe; Arnhem 10.00 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Barneveld 9.30 en 19.00 uur leesdienst; Beekbergen 19.00 uur ds. Meeuse; Benthuizen 9.30 uur leesdienst en 16.00 uur ds. Gunst; Berkenwoude 19.00 uur ds. Schot; Bodegraven 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Boskoop 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Brakel 10.00 en 18.00 uur ds. Veenendaal; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 uur H.A. en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 en 17.00 uur ds. Moerkerken; Delft 10.00 uur ds. Gunst; Deventer 18.30 uur ds. Kleppe; Dirksland 10.00 en 18.00 uur leesdienst; Doetinchem 9.30 en 15.00 uur ds. Driessen; Dordrecht 10.00 uur (H.D.) en 17.00 uur ds. P. Mulder; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. Vermeij; Emmeloord 18.30 uur ds. Vreugdenhil; Enschede 10.00 en 16.00 uur ds. Schreuder; Enter 9.30 en 19.00 uur ds. W.J. Karels (dovendiensten); Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. L. Blok; Goes 9.30 uur en 18.00 uur ds. Moens en 14.00 uur leesdienst; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 14.30 uur ds. van Krimpen; Gravenpolder 9.30 uur (H.A.) en 18.00 uur ds. Schipper en 14.00 uur leesdienst; Gravenzande 18.30 uur dhr. G. Pater; Groningen 9.45 en 15.30 uur ds. Vreugdenhil; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur leesdienst; Hellevoetsluis 10.00 en 18.00 uur ds. Golverdingen; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 17.00 uur ds. Mijnders; Hilversum 19.00 uur ds. Visscher; Hoogvliet 10.00 en 16.30 uur ds. Baaijens; Houten 11.00 en 16.30 uur ds.

v/d Net; Kampen 9.30 en 15.00 uur dhr. van Boven; Kapelle-Biezeling 9.30 uur en 18.00 uur ds. Tanis en 14.00 uur leesdienst; Klaaswaal 8.30 en 15.00 uur leesdienst (Hed. Herv. Kerk); Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. P. Blok; Krabbendijke 14.30 uur ds. Tanis; Krimpen a/d IJssel 10.00 en 16.30 uur ds. Schot; Leiderdorp 10.00 uur ds. Paul; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Boogaard; Marknesse 19.00 uur dhr. Hoogerland; Meliskerke 14.30 uur ds. van Gelder; Middelburg-Zuid 9.30 uur en 18.30 uur ds. van Gelder en 14.00 uur leesdienst; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. J. Karels; Naaldwijk 9.30 en 16.00 uur dhr. G. Pater; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. de Wit; Nieuwer ter Aa 19.00 uur ds. v/d Net; Nijkerk 9.30 en 18.30 uur ds. Beens; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Meeuse; Oosterend-Texel 10.00 en 16.00 uur ds. van Dijk; Oostkapelle 9.30 en 15.00 uur leesdienst; Oostvoorne 15.30 uur ds. Golverdingen; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. J. Karens; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. van Krimpen; Oudemirdum 9.30 en 19.00 uur ds. van Aalst; Poederoyen 14.30 uur ds. J. de Pater; Puttershoek 10.00 en 16.30 uur ds. B. v/d Heiden; Rhenen 16.30 uur ds. Hogchem; Ridderkerk 9.30 en 16.00 uur dhr. Verschuure; Ridderkerk-Slikkerveer 14.30 uur ds. de Wit; Rijssen-Noord 9.30 en 14.30 en 18.30 uur ds. van Dieren; Rijssen-West 9.30 uur ds. Mol en 15.00 uur ds. W.J. Karels; Rijssen-Zuid 9.30 en 14.30 en 18.30 uur leesdienst; Rotterdam-Alexanderpolder 16.30 uur ds. Paul; Rotterdam-Centrum 18.30 uur dhr. Verschuure; Rotterdam-IJsselmonde 14.30 uur ds. P. Mulder; Scherpenisse 9.30 uur en 18.30 uur ds. Brugge en 14.00 uur leesdienst; Scherpenzeel 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Scheveningen 10.00 en 17.00 uur ds. Zippro; Sint Annaland 14.30 uur ds. de Jongste; Soest 19.00 uur ds. A.B. v/d Heiden; Sprang Capelle 15.30 uur

ds. M. Karens; Terneuzen 10.00 en 15.30 uur ds. C. Harinck; Terwolde-De Vecht 9.30 en 14.30 uur ds. Tuinier; Tholen 10.00 uur en 18.30 uur ds. de Jongste en 14.30 uur leesdienst; Tricht-Geldermalsen 10.00 uur (H.A.) en 18.30 uur ds. Verweij; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Utrecht 10.00 en 16.30 uur ds. A.B. v/d Heiden; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 en 17.00 uur leesdienst; Waarde 10.00 uur en 18.00 uur ds. Hofman en 14.00 uur leesdienst; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 19.00 uur ds. Hogchem; Werkendam 11.15 en 18.30 uur ds. M. Karens (in de Geref. Kerk); Westzaan 10.00 en 15.30 uur dhr. Hoogerland; Woerden 10.00 uur (H.A.) en 18.30 uur ds. W. Harinck; Yerseke 9.30 uur leesdienst en 18.30 uur ds. v/d Poel en 14.30 uur ds. Moens; Zeist 10.00 en 18.30 uur ds. van Ekeveld; Zwolle 15.00 uur ds. L. Blok.

DINSDAG 25 JUNI 2002

Borssele 19.30 uur ds. J. Karels; Breda 19.30 uur ds. Vermeij; Emmeloord 19.30 uur ds. Beens; Enter 19.30 uur ds. W. Harinck; Genemuiden 19.30 uur dhr. Hoogerland; Haarlem 19.30 uur ds. F. Mulder; Leerdam 19.30 uur ds. van Ekeveld; Lisse 19.45 uur ds. van Gelder; Naaldwijk 19.45 uur ds. J. de Pater; Rotterdam-Centrum 19.45 uur ds. Meeuse; Sint Annaland 19.30 uur ds. Neele; Stolwijk 19.30 uur ds. L. Blok; Wolphaartsdijk 19.30 uur ds. W.J. Karels.

WOENSDAG 26 JUNI 2002

Amsterdam-Noord (Melkweg 16) 19.30 uur ds. L. Blok; Brakel 19.30 uur ds. van Dieren; Delft 19.45 uur ds. Visscher; Dirksland 19.00 uur ds. den Boer (ingebriukname nieuwe kerk); Hilversum 19.45 uur ds. F. Mulder; Hoogeveen 19.30 uur ds. Beens; Katwijk aan Zee 19.45 uur ds. Schipper; Kortgene 19.30 uur ds. P. Mulder; Krabbendijke 19.30 uur ds. M. Karens; Leiderdorp 19.30 uur ds. Veenendaal; Meeuwen 19.30 uur ds. Schreuder; Middelburg-Centrum 19.30 uur dhr. G. Pater; Mijdrecht 19.30 uur ds. Mondria; Oostvoorne 19.30 uur ds. W. Harinck; Rilland-Bath 19.30 uur ds. Kattenberg; Tricht-Geldermalsen 19.30 uur ds. Verweij (afscheidsdienst); Uddel 14.00 uur ds. Mouw (huw. bev.); Veenendaal 13.15 uur ds. Clements (huw. bev.); Westzaan 19.30 uur ds. Meeuse.

DONDERDAG 27 JUNI 2002

Capelle a/d IJssel-West 19.45 uur ds. Tanis; Enkhuizen 19.30 uur ds. Zippro; Gorinchem 19.30 uur ds. B. v/d Heiden; Hendrik-Ido-Ambacht 19.45 uur ds. Brugge; Hoofddorp 19.30 uur ds. Silfhout; Kampen 19.30 uur ds. Hogchem; Krabbendijke 15.00 uur ds. Hofman (huw. bev.); Melissant 19.30 uur ds. Schipper; Opheusden 19.30 uur ds. J. Karens (bijbel-lesing en H.D.); Poederoyen 19.30 uur ds.

Moens; Poortugaal 19.30 uur ds. Vermeij; Ridderkerk-Slikkerveer 19.30 uur ds. Paul; Rotterdam-IJsselmonde 19.30 uur ds. Mondria; Rotterdam-Zuid 19.45 uur ds. van Gelder; Terwolde-De Vecht 12.00 uur ds. Tuinier (huw. bev.); Uddel 13.30 uur ds. Mouw (huw. bev.); Zwijndrecht 19.30 uur ds. Beens.

VRIJDAG 28 JUNI 2002

Den Helder 19.30 uur ds. B. v/d Heiden; Krabbendijke 15.00 uur ds. Hofman (huw. bev.).

EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar:

Kerkgebouw 't Wuiver 2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur. Zondag 23 juni 2002 10.00 en 17.00 uur ouderling G.D. Pas.

Amsterdam:

Evangelist J. Krijgsman; Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70; dienst iedere

zondag om 10.30 uur. Catechisatie: dinsdagavond om de twee weken 18.15 uur.

Emmen:

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw Prinsesselaan 6-I te Emmen; diensten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

Leeuwarden:

Evangelist G. van de Breevaart; Kerk van de Zevende Dags Adventisten, Eeskwerd 1; diensten iedere zondag om 9.30 en 16.00 uur.

Merksem:

Evangelist J. Witte; Prot. Kerk, Oude Barreelei 64; diensten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur.

Tilburg:

Evangelist H.J. v.d. Boogaart; kerkgebouw Offenbachstraat 105-107; diensten iedere zondag om 10.00 en 18.30 uur. Bijbelstudie: iedere woensdagavond om 20.00 uur.

Advertenties

HONGER *in* MALAWI

70% van de 10 miljoen inwoners bedreigd door honger...
De nood is nog steeds hoog...De oogst van dit
jaar zal niet veel opbrengen...De situatie lijkt
uitzichtsloos. Meer hulp is nodig.

Help! Giro 307447

Op kosten van het deputaatschap zijn al tientallen tonnen maïs uitgedeeld. Dankzij uw steun.

**DEPUTAATSCHAP TOT HULPVERLENING
IN BIJZONDERE NODEN DER
GEREFORMEERDE GEMEENTEN**

Postbus 615 • 3440 AP Woerden
Tel. 0348-489910 • Fax 0348-483721

Van BOEKHANDEL & UITGEVERIJ
Horszen bv

DORPSSTRAAT 100 - 3881 BE PUTTEN
Tel. 0341 36 22 77 Fax 0341 36 20 77

Statenbijbels - Huisbijbels - Kinderbijbels
Kerkbijbels (alles Statenvertaling)
Theologische werken - Dagboeken
Bijbel- en Catechismusverklaringen
Leesboeken voor jong en oud
Voordeelaanbiedingen
Tweedehands en Antiquarisch
Psalm- en Muziekboeken
Bladmuziek (noten en klavarskribo)
CD's en Musicassettes
Boeken- en CD-bonnen
Wens- en Gelegenheidskaarten

BOEKEN EN MUZIEK
VAN DER BOOM
Voorstraat 41 - 3245 BG Sommersdijk
Tel. (0187) 482614 - Fax (0187) 484520

HOUTSNIJWERK is ook voor U betaalbaar! J. Ockerse snijdt voor elke beurs en elk formaat; bijv. bijbelteksten voor trouw, belijdenis en jubilea. Ook bijbellessenaars. Laat u vrijblijvend voorlichten. **Kraatsweg 17, 6732 EV Harskamp. Tel. 0318 - 456383.**

Begrafenis Verzorging Tollenaar
van Swindenstraat 25, 4532 KC Terneuzen
Tel. 0115-612554 - **Geen crematies**

BKG

Stichting Bureau
Kraam & Gezinshulp **0341 - 270778**

Telefonisch bereikbaar van
8.30 uur tot 10.00 uur of spreek
onze voicemail in!

Principieel,
Praktisch &
Plezierig!

AVONDMAAL-SERVIEZEN

Uit voorraad of naar tekening.

Schoonhovens Silverhuys B.V.
Postbus 35, 2870 AA Schoonhoven,
Telefoon 0182 - 382614.

**BARNEVELDSE
BEGRAFENISVERENIGING**

Voor een eervolle, eenvoudige verzorging van begrafenissen in Barneveld en omstreken.

- geen CREMATIE
- eigen personeel
- vervoer van en naar alle plaatsen
- dag en nacht te ontbieden
- levering van grafstenen
- opgave van lidmaatschap

J. de Groot b.g.g.: G. de Groot
Barnseweg 87 J.H.D. Vermeulenstraat 5
3771 RN 3774 JW
Barneveld Kootwijkerbroek
Tel.: 0342-490728 Tel.: 0342-441812

GEREFORMEERDE GEMEENTE HARDINXVELD-GIESSENDAM

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Hardinxveld-Giessendam zoekt in verband met het vertrek van de huidige functionaris per D.V. 1 december 2002 een

KOSTER

Informatie:

De Gereformeerde Gemeente Hardinxveld-Giessendam telt 1492 leden en doopleden. Het kerkgebouw heeft 1100 zitplaatsen met naast het kerkgebouw een parkeerterrein en de pastorie. Onze gemeente heeft 7 verenigingen en verschillende commissies waarvoor 6 vergaderruimten beschikbaar zijn.

Functie-inhoud:

- In gereedheid brengen van de ruimten;
- Verantwoordelijk voor het schoonmaken van het kerkgebouw, het omliggend terrein en voor het tuinonderhoud incl. pastorie;
- Het uitvoeren en het laten uitvoeren van onderhoud aan de gebouwen en de technische installaties;
- Verzorgen van consumpties tijdens vergaderingen en bijeenkomsten;
- Het houden van toezicht als beheerder;
- Het optimaal beheren van gebouwen en terrein.

Wij vragen:

- Gegadigden die lid zijn van de Gereformeerde Gemeenten;
- Een levensstijl die onbesproken is en in overeenstemming is met Gods Woord en de daarop gegronde belijdenisgeschriften;
- Het kunnen onderhouden van een goede relatie met de kerkenraad op basis van wederzijds vertrouwen en verantwoordelijkheid;
- Goed en prettig om kunnen gaan met kerkbezoekers en zeker met jongeren;
- Een instelling om op flexibele wijze de werktijd en werkdagindeling aan te kunnen passen.

Wij bieden:

- Een volledig dienstverband;
- Beloning overeenkomstig een salarisregeling voor kerkelijke werkers.

Voor informatie kunt u contact opnemen met de heer L. Reinders, tel. 06-50288180.

Uw schriftelijke sollicitatie met vermelding van gezinssamenstelling, leeftijd, opleiding, werkervaring en kerkelijke en zakelijke referenties uiterlijk D.V. 6 juli a.s. richten aan de heer C.A. Blom, Sluisweg 32, 3371 EV Hardinxveld-Giessendam.

**STUKADOORSBEDRIJF
A. DEN HEIJER EN ZN
VOORSCHOTEN / LEIDSCHENDAM**

*Al bijna 60 jaar voor alle
voorkomende stukadoorswerkzaamheden*

Wij zoeken voor na de bouwvakantie 1 of 2

ervaren en nette stukadoors

die we met een gerust hart ook bij klanten van eigen gezindte kunnen laten werken.

Geen nieuwbouw

Werkomgeving: regio Leiden, Den Haag, Alphen, Delft

- Bus van de zaak • Goed salaris • Goede arbeidsvoorwaarden

Wij van onze kant stellen hoge eisen aan de kwaliteit van het werk en netheid op de bouwvloer waar u voldoende tijd voor krijgt.

Voelt u zich aangesproken, bel dan voor meer info: **071-5614123** of 06-24277302 en vraag naar Leen den Heijer.

*Begravenissen in
Capelle aan den IJssel
en omstreken*

- **Thuisopbaring of opbaarmogelijkheden in een door u gewenst rouwcentrum.**
- **Dag en nacht bereikbaar**

persoonlijk - correct - stijlvol

D.W. Schipper

*Merellaan 190, 2902 JK Capelle a/d IJssel
fax (010) 227 09 27*

tel. (010) 458 31 12

Wij verzorgen geen crematies.

Wie kan mij helpen aan:

**Bijbelverklaring
Joh. Calvijn?**

*Compleet of afz. delen.
Reacties naar 0345-619565.*

**Collectebonnen
machinaal tellen?**
vraag demo en/of referentie
Den Hertog 0314-341381/0548-515415

Voor een paar dagen of langer, gezelligheid en sfeer, **PENSION DE PEEL**, gelegen in de mooie Betuwe, waar het gewoon goed is. Fam. Knuivers, Boveneindsestraat 14, 4041 EJ Kesteren. Tel. 0488-481687.

**TE KOOP GEVRAAGD:
Theologische boeken**
Tel. 0577-401065

STICHTING HULPVERLENING IN GEZINNEN

Uitgaande van de Ger. Gem. in Ned.

Voor betaalbare en verantwoorde hulp in gezinnen waar uit de Statenvertaling wordt gelezen en geen TV aanwezig is.

Rijksgediplomeerde KRAAMHULP:
tel. 033-2774 547 of 0346-264 595.

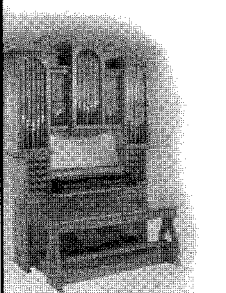
Dagelijks bereikbaar, laat u tijdig inschrijven.

GEZINS- BEJAARDEN EN ZIEKENHULP:
tel. 0166-652 605.

*Inlichtingen iedere werkdag van 8.30-10.30 uur;
vrijdags ook van 19.00 - 20.00 uur.*

Kom gerust eens langs om kennis te maken met ons uitgebreide assortiment nieuwe en gebruikte orgels, bladmuziek en cd's!

Orgelcentrum Andante
A. van Ostadelaan 35
Voorstede
0318-50 50 63
Dealer van:
- Johannes
- Wesley
- Opus
- Sweelinck
- Rembrandt
- Monarke
- Domus
- Content
Ruime sortering
bladmuziek (ook klavier)
& Muziek CD's
Openingstijden:
do 13.30 - 17.30
vr 13.30 - 17.30
& 18.30 - 21.00
za 09.30 - 12.00
& 13.30 - 17.00
en volgens afspraak

DE SPECIALIST IN HUISKAMER- EN KERKORGELS

**KLASSIEKE
ORGELS**

*Hoofddealer van Johannes,
Eminent, Ahlborn,
Sweelinck, enz.*

**Stolk
Orgels**

Tel.: 0180 - 31 56 52

*Nieuwerkerk a/d IJssel, Vrijheidslaan 55
Krabbendijke, Oostpolderweg 1
Nederhemert Noord, Kapelstraat 1
Beesd, Veerweg 14
Papendrecht, Overtoom 18*

UNIEK IN KLASSIEK!

AMBTSKLEDING

*Kostuums: ~ 2 en 3 delig zwart - grijs - c.a.
Preekjassen ~ Jacquets ~ Pantalons
Streppantalons ~ Overhemden ~
Stropdassen ~ Sokken ~ Overjassen
Hoeden ~ Schoenen*

Winkel:

*Dorpsstraat 229, 3925 KC Scherpenzeel
Telefoon 033 - 2778068 / 033 - 2778899*

Op afspraak - service aan huis

VLOEREN - TRAPPEN - GEVELS

*Energieweg 8c • 4231 DJ Meerkkerk
Tel. +31(0)183-354225 • Fax +31(0)183-354375*

*www.kroonnatuursteen.nl • email: info@kroonnatuursteen.nl
openingsstijden showroom: di-vr: 09.30-17.00 uur, za 09.30-15.00 uur*

De Jeugdbond van de Gereformeerde Gemeenten is een landelijke organisatie die zich inzet voor het plaatselijke en regionale jeugdwerk in de Gereformeerde Gemeenten.

Onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de Jeugdbond worden vanuit het Bondscentrum in Woerden tal van activiteiten georganiseerd voor jongeren en leidinggevendenden.

Voor de uitvoering van deze activiteiten is in verband met het gedeeltelijk terugtreden van collega J. Leune plaats voor een

Jeugdwerkadviseur

het betreft een full-time functie met een sterk accent op de begeleiding van het +16 jeugdwerk

Functie

De nieuwe collega zal zich samen met de huidige +16 jeugdwerkadviseur gaan richten op de begeleiding de +16 verenigingen en districten; verder kun je denken aan het voorbereiden en leiden van cursussen en conferenties, de organisatie van de bondsdag en het redigeren van werkmateriaal.

De overige redactionele en/of organisatorische taken, zullen na onderling overleg worden vastgesteld.

Het profiel

Heb je interesse in deze functie? Dan beschik je minimaal over een HBO-opleiding, je voelt je betrokken bij de leefwereld van jongeren en bij het kerkelijk jeugdwerk. Je beschikt over goede contactuele eigenschappen, je hebt didactische en redactionele vaardigheden en je kunt met tekstverwerking goed uit de voeten. Je bent belijdend lid van de Gereformeerde Gemeenten en tussen de 21 en 30 jaar.

Je begrijpt dat je ook bereid moet zijn om je in Woerden of omgeving te vestigen en dat het voor een jeugdwerkadviseur vanzelf spreekt dat een deel van zijn of haar werk verricht wordt buiten de gebruikelijke kantooruren.

De arbeidsvoorwaarden

De Jeugdbond hanteert de arbeidsvoorwaarden zoals die geregeld zijn in de CAO Welzijnswerk.

De sollicitatieprocedure

Wanneer je in deze functie geïnteresseerd bent, stuur dan je sollicitatiebrief met curriculum vitae vóór 10 juli 2002 a.s. aan het bestuur van de Jeugdbond, t.a.v. de heer M.W. de Korte, Postbus 79, 3440 AB Woerden. Nadere inlichtingen kun je verkrijgen bij de directeur, de heer J.H. Mauritz, telefoon 0348 - 48 99 30, e-mail jh.mauritz@cbgg.nl ('s avonds 0348 - 40 19 78), of bij de huidige +16 jeugdwerkadviseur: Laurens Kroon, tel 0348 - 48 99 35.

IN LIEFDEVOLLE HERINNERING...

Uw gedachten over een uniek gedenkteken geven wij gestalte in natuursteen. Vraag naar het fotoboek met vele voorbeelden.

Grafgedenktekens
Zandee & de Kuijper

Goes: Rotonde Ringbaan-West
Telefoon (0113) 216555

Middelburg: Arnesteinweg 40
Telefoon (0118) 612579

Zoetermeer: Argonstraat 66
Industrieterrein Lansinghage
Telefoon (079) 3615010

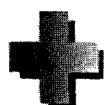
Email: info@grafgedenktekens.nl

TEXEL. Ruim gelegen 6-8 pers. bungalows, 3-sl.k., wasm. en 4-6 pers. stacaravans, 2 sl.k., douche. Bel voor de folder: 0222-318391.

Bungalowpark 'De Verrassing', Bijenkorfweg 6, Oosterend.

T.h. voor vak. op de **Veluwe omg.** Apeldoorn-Epe, **vak. huisje.** Voorseizoen v.a. € 125,- Tevens gevr. klusjesman en/of iemand voor werkvakantie. Tel. 078-6764478.

Kraamzorg?

RST

Tel. 0342 - 422 324

Postbus 154, 3770 AD Barneveld

begrafenisverzorging

T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam en omstreken.
Opbaar mogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.
Geen crematies.
Dag en nacht bereikbaar.

Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 460 05 09
Fax 010 - 435 79 12